

Nagy Károly

Az 1956-os magyar forradalom öröksége.*

A szabadság, a demokrácia, az emberi jogok érvényesítése olyan elemi és természetes szükséglet, mint az egészség. Az elnyomtatás, a hátrányos megkülönböztetés, a jogfosztottság az betegség.

A totális diktatúra zsarnoksága: maga a halál...

Az 1956. október 23-a és november 4-e közötti napokban Magyarországon majd-mindannyian úgy éreztük magunkat mint akiket hallottaiból támasztott fel a forradalom.

A mámoros öröm napjai voltak ezek. Kacagtunk és sírtunk, az igazság rég-betiltott szavait ittuk és dadogtuk, sokáig-elfojtott himnuszunk dallamai szakadtak föl szívünkből.

De a komoly, elszánt józanság tízszer huszonnégy órája is volt ez a rövid kegyelmi idő. Lázban égve fogalmaztuk nyilatkozatainkat, terveinket a diktatúra szerkezetének lebontására, a függetlenség, a demokrácia, a szabadságjogok társadalma feltételeinek megteremtésére — szervezkedtünk, küzdöttünk, harcoltunk, tanácskoztunk, tárgyaltunk és szavaztunk.

Ezt a feltámadást, ezt a reményt, ezt az alkotó, országos demokratikus kibontakozást fojtotta vérbe a Szovjetunió fegyveres agressziója. A szabadság hozsannáját a börtönök, a kelet felé deportáló marhavagonok, a pufajkás-karhatalmista sortűzek, a kínzókamrák, az akasztófák terrorja némította el.

Mi lehet e tizenkét nap tanulsága? Mi az 1956-os magyar forradalom öröksége?

Nemzetközi történelmi jelentősége ma már nyilvánvaló: az 1956-os magyar forradalom volt a szovjet birodalom bukásának egyik első előidéző eseménye. Milovan Djilas ezt már 1956 novemberében megjósolta, amikor a

New York-i New Leadernek ezt nyilatkozta: "A magyarországi forradalom a kommunizmus végének kezdetét jelenti" (M.D.: "The Storm in East Europe", The New Leader, Nov. 19, 1956, p.6.). Albert Camus francia filozófus pedig ezt írta: "A népfelkelés első budapesti süvöltései porként söpörték el a tudálékos, rövidlátó, hamis és hazúg-szép filozófiákat, magyarázkodásokat és doktrínákat. Az oly sokáig megcsúfolt igazság, a meztelen igazság robbant a világ szeme elé." (In: Király, B. K. et al.: The First War Between Socialist States: The Hungarian Revolution of 1956 and its Impact, New York, 1984. p.91.)

És mihelyt az igazság, a meztelen igazság a maga megsemmisítő egyszerűségével nyilvánvalóvá vált, többé semmiféle Orwell-i hazugság-özön nem tudta vissza-agymosni a bizarr rémképeket miszerint a háború az tulajdonképpen béke, az elnyomás az szabadság és a forradalom az ellenforradalom. Ötvenhatban megtanultuk és a világ elé tártuk az alapigazságot: egy országot, egy társadalmat nem ideológiák határoznak meg, nem dogmák és elméletek minősítenek, hanem a szabadság megléte, mértéke, vagy hiánya. Minden ideológia és doktrína felhasználható az erőszak, az elnyomás igazolására, magyarázására, legitimálására, mindegy, hogy minek nevezik: fasizmusnak vagy antifasizmusnak, kommunizmusnak vagy antikommunizmusnak, rasszizmusnak, kapitalizmusnak, szocializmusnak, vallási vagy etnikai fanatizmusnak. József Attila ezt így fejezte ki: "Jöjj el, szabadság! Te szülsz nekem rendet..."

A szabadság: létszükséglet. Ez volt az 56-os forradalom kitörésének egyik szikra-forrása is. Ahogy egy tizennyolc éves diáklány vallotta az ENSZ külön bizottságának 1957-ben: "Szabadságot akartunk, nem jólétet. Lehet, hogy kenyérünk se volt, és sokunknak nem volt megélhetési lehetőségünk se — de mi szabadságot akartunk! Hazugságok között nőttünk fel.

Állandóan hazudnunk kellett. Egy ép gondolatunk nem lehetett, mert mindent belénkfojtottak. Gondolatszabadságot akartunk!” (United Nations, Report of the Special Committee on the Problem of Hungary, General Assembly Official Records: Eleventh Session, Supplement no. 18 A/3592, New York, 1957, p.68.)

Szabadságot akartunk, és ez függetlenséget, önrendelkezést jelent. Ehhez önkormányzatra van szükség. A forradalom első napjai alatt drámai spontaneitással és egyidejűséggel országszerte mindenütt megalakultak a forradalmi tanácsok, nemzeti tanácsok, munkástanácsok. Sokan e tanácsok megválasztását és működését tekintették a forradalom legjelentősebb vívmányának. Hannah Arendt filozófus így írt erről a *The Origins of Totalitarianism* című alapművében: “Nem volt káosz, nem volt rablás, nem volt fosztogatás. Tömeges boszúálló emberölés sem történt — a néhány ÁVH-tiszt nyilvános felakasztása rendkívül mértékletességről és körültekintésről tanúskodott. A talán előfeltételezhető csöcselékuralom helyett majdnem azonnal, a felkeléssel egyidejűleg megalakultak a forradalmi és munkástanácsok. E tanácsok megválasztása és működése legvilágosabb jele volt a diktatúrával és a zsarnoksággal szemben a demokrácia és a szabadság fellendülésének.” (Arendt, H.: *The Origins of Totalitarianism*, 1958, pp.480-510).

A forradalmi tanácsok működtetése azt is jelentette, hogy a magyar nép nem csak megszüntetni, megtagadni, lebontani akart, hanem alkotni, megteremteni, felépíteni is. Embertelen, elnyomó diktatúrát megszüntetni és emberséges, demokratikus társadalmat építeni.

Két hét természetesen nem elég egy új, szabad társadalom kialakítására, de annak előfeltételei megteremtésére elégnak bizonyult tíz nap. Az egyik legfontosabb előfeltétel az önbizalom visszaszerzése volt. Amikor legördült szívünkről az életünk minden területén minden percünket átható, testet-lelket bénító félelemérzet, akkor el tudtuk kezdeni építgetni a demokratikus viselkedés kereteit. Ahogy Bibó István, egyik legnagyobb politikai gondolkodónk fogalmazta meg szállóigévé vált megfigyelésében: “Demokratának lenni mindeneelőtt annyit tesz, mint nem félni...” (Bibó István összegyűjtött munkái, *Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem*, Bern, 1981. 222. old.)

Bibó Istvánnak a személyes bátorsága is legendássá vált. November 4-e véres vasárnapján, a szovjet ágyúk, tankok és repülők pusztító inváziója hajnalán ő volt a forradalmi Nagy Imre kormány egyetlen tagja aki a Parlamentben maradt. Leült egy írógéphez és “Magyarok!” címmel proklamációt fogalmazott. Írógép küzdött tankokkal, érvek szegültek szembe áruló terrorral, szavak, gondolatok — golyókkal. Ezt írta ekkor többek között: “Magyarország népe elég vérrel adózott, hogy megmutassa a világnak a szabadsághoz és igazsághoz való ragaszkodását.” (Bibó, i.m. 880. old.)

Mi hát az 1956-os magyar forradalom tanulsága, öröksége?

Egyéb fontos tényezők mellett az, hogy az igazság, az önrendelkezés, a szabadság, a félelem nélküli élet, a demokrácia olyan alapvető egyéni és társadalmi szükséglet, amelynek eléréséért az ember minden áldozatra kész.

És ez az örökség, ez az üzenet nem csak Magyarországra vonatkozik és nem csak a távoli múltra érvényes múzeális kincs. Ez a tanulság nem csak ott és akkor, hanem itt is és most is fontos, sőt egyetemes és a jövő számára is erőt adó érték. Úgy, ahogy ezt már Bibó István is tudta, amikor két hónappal 1957. májusi letartóztatása előtt ezt írta: “A magyar népnek ... feladata, hogy minden rágalommal, feledéssel és elszürküléssel szemben tisztán őrizze meg a maga forradalmának zászlaját, mely az emberiség szabadabb jövőjének a zászlaja is.” (Bibó, i.m. 899. old.)

* Az Amerikában élő szociológia professzor angol nyelvű írásánk magyar változata — Nagy Károly és Péter Pastor ed.: *The Legacy of the 1956 Hungarian Revolution*, Magyar Öregdiák Szövetség — Bessenyei György Kör, Hungarian Alumni Association.

Nagy Károly

Szociológus, egyetemi tanár. 1956 októberében az Erdősmecke Forradalmi Nemzeti Tanács elnökévé választották, majd novemberben elhagyta Magyarországot. A Rutgers egyetemen tanult és a New York-i New School for Social Research-en doktorált. Számos angol és magyar nyelvű tanulmányai, cikkei jelentek meg. A New Brunswick-i magyar közösségnek, valamint az Anyanyelvi Konferenciának vezető egyénisége